

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:01.03.2023 ✓Accepted/Kabul:09.05.2023

DOI:10.30794/pausbed.1258267

Research Article/Araştırma Makalesi

Paksoy, S. ve Şahin, H. (2023). "Türkiye'nin Buğday ve Pamuk İhracat Rekabet Gücünün OECD, AB27 VE G7 Ülkeleri ile Karşılaştırılması ", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 57, Denizli, ss. 333-346.

TÜRKİYE'NİN BUĞDAY VE PAMUK İHRACAT REKABET GÜCÜNÜN OECD, AB27 VE G7 ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Semin PAKSOY*, Hande ŞAHİN**

Öz

Global ekonomi, özellikle gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretinde rekabeti önemli boyutlara taşımıştır. Ülkelerin sürdürülebilir gelişme ve büyüme sağlayabilmeleri için ihracat ve bunun doğal sonucu olarak ihracatta rekabet gücü önemli faktör olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin pamuk ve buğday ihracatı rekabet gücünün belirlenmesi ve uluslararası örgütler olan OECD, AB27 ve G7 ile karşılaştırmaktır. Üyeleri ekonomik olarak gelişmiş ülkelerden oluşan bu örgütler ile Türkiye'yi karşılaştırmak, bir anlamda Türkiye'yi gelişmiş ülkelerle karşılaştırmak demektir. Karşılaştırmada Balassa'nın geliştirmiş olduğu Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük yaklaşımından yararlanılmıştır. Analiz, Türkiye ve seçilen uluslararası örgütlerin 2015-2021 dönemine ait Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük endeks değerleri hesaplanarak yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, Türkiye'nin pamuk ihracatı rekabet gücünün, 2016 yılından itibaren sistematik bir şekilde düşme eğiliminde olduğu; ama seçilen ve ekonomik olarak güçlü uluslararası örgütlere göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Buğday ihracatı rekabet gücü ise yıllar itibarıyla düşük eğilimini taşımaktadır. Hatta uyarı sinyali verdiği şekilde yorumlanabilir.

Anahtar kelimeler: Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük, Rekabet gücü, İhracat performansı, Karşılaştırmalı analiz

Jel Kodları: C60, F62, O11, O57

COMPARISON OF TÜRKİYE'S WHEAT AND COTTON EXPORT COMPETITIVENESS WITH OECD, EU27 AND G7 COUNTRIES

Abstract

The global economy has supported in increasing the level of competition to significant levels, especially in the foreign trade of developing countries. In order to achieve sustainable development and growth for countries, export and, as a natural result of it, competitiveness in exports have become an important factor. The aim of this study is to determine Turkey's cotton and wheat export competitive power and then compare with competitive power of the international organizations such as OECD, EU and G7. Comparing Turkey with these organizations means comparing Turkey with developed countries since these countries are members of the aforementioned organizations. For this purpose, the Revealed Comparative Advantage approach, developed by Balassa have been employed. The analysis is applied by calculating the Revealed Competitive Advantage index values of Turkey and selected international organizations for the period 2015-2021.

According to the results of the analysis, Turkey's cotton export competitiveness has tended to decrease systematically since 2016. Despite this, Turkey's cotton export competitiveness is well above the average of all selected organizations in all years.

*Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi, İ.İ.B.F., Ekonometri Bölümü, ADANA.
e-posta:spaksoy@cu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-1693-0184>)

**Arş. Gör. Çukurova Üniversitesi, İ.İ.B.F., Ekonometri Bölümü, ADANA.
hsahin@cu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-5420-1823>)

On the other hand, wheat export competitiveness does not show any significant change over the years and has a permanent tendency to underperform. For that matter, it can even be interpreted as giving a warning signal.

Keywords: *Revealed comparative Advantage, Competitive power, Export performance, Comparative analysis.*

Jel Codes: C60, F62, O11, O57

1. GİRİŞ

Rekabet kavramı, II. Dünya savaşı sonrasında bölgesel entegrasyon çabalarının ve yapılan ticari antlaşmaların artması sonucunda önem kazanan bir kavramdır. Küreselleşmenin de katkısıyla ülkeler, küresel pazardan daha fazla pay alabilmek için rekabet güçlerini artırma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya ekonomilerinin bütünleşmesine ve tek bir pazar haline gelmesine neden olan hızlı teknolojik gelişmeler, küreselleşme olarak adlandırılan değişim sürecinin de belirleyicisi olmuştur (Akis, 2015: 1311). Dünyadaki siyasi blokların yerini ticaret bloklarının aldığı bu süreçte mal ve finans piyasaları ulusal sınırları zorlamış, ülke boyutlarını aşmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde, bir ülkenin refah düzeyinin ve ekonomik büyümesinin artırılması tamamen o ülkenin rekabet gücünü artırabilmesine bağlı hale gelmiştir. Teknoloji ve inovasyon süreçlerinin uluslararası ekonomik rekabette daha belirleyici hale gelmesiyle birlikte, yeni teknolojilerin uygulanması ve inovasyon yapabilme kapasitesi, rekabet gücünün temel bileşeni haline gelmiştir. Yoğun rekabet ortamında rekabet gücü yüksek ürünlerin üretilmesi ve ulusal düzeyde rekabet gücünün sürdürülebilmesi, değişen ihtiyaçlara uygun ürünlerin tasarlanmasını, diğer bir deyişle inovasyon sürecini ön plana çıkarmakla birlikte rekabet gücü, ele alınan sektöre ve ürüne göre de değişmektedir (Corovic ve Jestratiyevic, 2021). Bu nedenle rekabet gücü şirket, sektör ve ülke bazında incelenebilmekte; kullanılan kriterler farklı olabilmektedir (Danna-Buitrago, 2022:478). Örneğin, bir ülkenin rekabet gücü dış ticaret bilgileri veya bu amaca yönelik geliştirilmiş çeşitli göstergeler ile belirlenebilmektedir. Diğer bir ifadeyle rekabet gücü, mikro veya makro bir bakış açısı ile ele alınabilmektedir (Akis, 2015: 1313).

Diğer taraftan, küresel iklim krizi, COVID-19 pandemisi, ülkeler arası anlaşmazlıklar ve savaşlar pek çok ürünün üretiminden tedarik sürecine kadar her aşamada yeni gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu tür olgular yüksek teknolojik ürünlerin önemli olmasının yanı sıra, temel gıda ve tüketim maddelerinin de önemini ortaya koymaktadır. Örneğin Asseng vd.(2015) çalışmalarında küresel iklim değişikliğinin etkilerini modelleyerek, sıcaklıklardaki sürekli artışın buğday verimini etkilediğini ve her 1 C° artışın, buğday verimini %6 azaltacağını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler karşısında her ülke, sürdürülebilirliğini korumak ve en azından elzem olan faaliyetlerinin devamlılığını sağlayabilmek için her alanda performansını değerlendirerek, ileriye dönük projeksiyonlar belirleyip, kısa ve uzun vadeli planlarını yapmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla başka ülke piyasalarına girerek ticaret yapma ve kar ya da kazanç sağlama kabiliyetini ifade eden rekabet gücü, önemli bir çıkış noktası olarak değerlendirilmektedir.

Mevcut konjonktür altında, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin, küresel iklim krizi ve Ukrayna - Rusya savaşı ile önemi daha da artan temel gıda maddelerinden olan buğday ile pek çok temel ihtiyaç maddelerinin hammadde kaynağı olan pamuk gibi ürünlerde rekabet gücünü artırması önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Tablo 1’de de görüldüğü üzere, 2021 yılında dünya ihracatındaki payını %1 düzeyine çıkaran Türkiye’nin, ihracatta gücünü daha da artırması ülke yararına olacaktır. Türkiye’nin, dünya ihracatındaki payını 2015 yılından beri bu seviyeye çıkaramadığı görülmektedir.

Diğer yandan ekonomik kalkınmanın ve rekabet gücünün kazanılması için tek başına hareket etmenin zor olacağını anlayan ülkeler, aralarında ekonomik işbirliği kurmuşlardır. Günümüzde ekonomi ve sosyal alanda etkinliği devam eden bu işbirliklerinin temeli, 2. Dünya savaşı sonrasına dayanmaktadır. Günümüzün de gelişmiş ekonomileri arasında yer alan bu ülkeler, bir araya gelerek OECD (1947), AB(1952) ve G7(1975) olarak anılan toplulukları oluşturmuşlardır. Tablo 1’de görüldüğü üzere, ekonomik olarak gelişmiş 38 ülkenin yer aldığı OECD örgütünün, her yıl dünya ihracatındaki payı %50’yi geçmektedir. Dünyanın ekonomik olarak en gelişmiş ülkelerinden oluşan G7 örgütü, 7 üyesi ile %29-%32 arasında değişen ihracat payı ile Avrupa ülkeleri topluluğu olan Avrupa Birliği’nin Birleşik Krallık hariç 27 ülkesinden (AB27) daha fazla paya sahiptir. OECD’nin her yıl sistematik bir şekilde dünya ihracatının yarısından fazlasını gerçekleştirdiği görülmektedir. Ayrıca OECD, AB27

ve G7 örgütlerinin ihracat paylarının en yüksek olduğu yılın 2016 olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracat performansının en yüksek olduğu yıl olarak 2021 yılının öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 1. Türkiye ve Uluslararası Örgütlerin Dünya İhracatındaki Payı

Yıl	Türkiye Payı (%)	OECD Payı (%)	AB27 Payı (%)	G7 Payı (%)
2015	0,94	56,25	28,99	32,96
2016	0,96	59,71	30,23	33,32
2017	0,95	58,75	29,88	32,36
2018	0,94	58,37	30,03	31,84
2019	0,98	58,49	30,05	31,86
2020	0,99	57,70	30,33	30,51
2021	1,05	56,55	26,49	29,37

Kaynak: WITS verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıca Mart 2020 tarihi itibarıyla ortaya çıkan COVID 19 pandemisine bağlı kapanmalar sebebiyle dünya ihracatında yaşanan gerilemenin Tablo 1'e belirgin bir şekilde yansıdığı görülmektedir.

2. BUĞDAY DIŞ TİCARETİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Dünya tarım sektörünün en çok üretilen 5. ve Türkiye'nin de 2. ürünü olan buğday, pek çok ülke için değerli bir üründür. 2021/2022 üretim ve pazarlama sezonunda dünya buğday üretiminin dağılımı incelendiğinde, AB'nin buğday üretiminin %17,3'ünü, Çin'in %17,1'ini, Hindistan'ın %13,6'sını, Rusya'nın %10,8'ini ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin %6,5'ini karşıladığı görülmüştür. Türkiye ise dünya buğday üretiminin %2,1'lik bir kısmını oluşturmaktadır. 2021/2022 üretim sezonunda dünya buğday üretiminde yaklaşık 20 milyon tonluk bir artış gerçekleşerek, üretim miktarı 794,4 milyon tona yükselmiştir. Bu artışta en büyük pay sahibi, bir önceki üretim sezonuna göre AB ülkeleridir (Yeni, 2022:5).

ABD Tarım Dairesi (USDA)'nın Haziran 2021/22 üretim sezonu projeksiyonlarına göre, dünya toplam tahıl üretimi 2,8 milyar ton olup buğday üretimi bu toplamın %28'ini oluşturmaktadır. Diğer yandan, dünya toplam tahıl ihracatı 464 milyon ton olarak belirlenmiştir ve bu ihracatın %41'ini buğday ihracatı oluşturmaktadır. Dünya buğday ihracatında önde gelen üretici ülkeler arasında Rusya, AB, ABD ve Ukrayna ilk sıralarda yer almaktadır. Kanada, Avustralya ve Türkiye ise önemli buğday ihracatı yapan diğer ülkeler arasındadır. Türkiye'nin 2020/21 üretim sezonunda, USDA'nın verilerine göre 6,6 milyon ton buğday ihracatı gerçekleştirdiği ve dünya sıralamasında 9. sırada yer aldığı belirlenmiştir (TC. Tarım Orman Bakanlığı, 2021:1). Dünya'da buğday ithalatında Mısır, Endonezya ve Çin ön plana çıkmaktadır. Son on yılda Türkiye'nin buğday ithalatı, %105,2 artışla 4,77 milyon tondan 9,79 milyon tona yükselmiştir. Bu trend devam ederek, 2021 yılında buğday ithalatının 11 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Yeni, 2022:14).

Buğdayın kendisi kadar işlenerek un, ekmeke ve makarna gibi farklı ürünlere dönüştürülmesi ve bunların iç piyasada tüketicilere arz edilmesi ya da ihraç edilmesi de aynı şekilde ülke açısından önemli ekonomik değer oluşturmaktadır. İstihdama sağladıkları dolaylı ve dolaysız katkılar göz önünde bulundurulduğunda, buğdayın ülke ekonomisinin sürdürülebilir bir yapıya sahip olmasına katkı sağladığı görülmektedir. Ancak küresel iklim krizi ve diğer nedenlerle Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkelerin buğday ekim alanlarının sistematik bir şekilde azaldığı Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nün yayınladığı verilerde gözlenmektedir. Tahminlere göre, önceki sezonla karşılaştırıldığında buğday ekilen arazilerin alanı 177 bin hektar azalarak 6,7 milyon hektara düşmüştür. Bu azalışın ve uygun olmayan iklim koşullarının etkisiyle, 2021/22 pazarlama yılında buğday üretiminin yaklaşık %13,9 oranında azalarak 17,5 milyon ton seviyesine düşeceği tahmin edilmektedir (Polat, 2022:14). Bu durum buğday üretiminde, iklim krizi ile mücadele konusunda karşı karşıya kalınan bazı sorunların hızlıca çözülmesini işaret etmektedir. Bu sorunların başında gelişmiş teknolojik araçların kullanılarak verimliliği artırmak ve buğday üretiminde çalışanların eğitilmesinin yanı sıra teknoloji kullanım becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Langridge vd., 2022:9-10).

Anadolu’da gelmiş geçmiş pek çok medeniyetlerde de önemli besin kaynağı olan buğday, günümüzde Türkiye için olduğu kadar pek çok ülke için hala vazgeçilmez bir üründür. Gerek tarihsel miras ve iklim koşulları gerekse ABD ekonomisinden, Marshall planı (1947) kapsamında alınan ekonomik yardımlarla tarımsal üretimde teknolojiye daha çok yer verilmeye başlanması ile Türkiye buğday üretimi altyapısını geliştirerek önemli bir aktör sıfatı kazanmıştır. Gelinen noktada Türkiye, dünya buğday üretimi açısından en büyük 10 üretici ülke arasında yer almaktadır (Polat, 2022: 10). Ayrıca öngörülere göre, buğday ekimi yapılan alanlar, önceki sezona kıyasla 76 bin hektar artarak 6,9 milyon hektara yükselmiştir. Bu artışın ve elverişli iklim koşullarının etkisiyle, buğday üretimi 2020/21 üretim sezonunda yaklaşık %7,9 artarak 20,5 milyon tona yükselmesi beklenmektedir (Polat, 2022: 18). Nitekim günümüzde bu öngörünün belli ölçüde gerçekleştiği ve iç piyasa yeterliliğinin artırılarak ithalatı karşılama oranının yeniden 2018 seviyesine ulaşıldığı görülmektedir (Tablo 2).

Diğer yandan BM Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO) 2021 raporuna göre 702-828 milyon kişinin gıdaya ulaşamadığı (empty plates) göz önünde bulundurulduğunda, buğdayın küresel ekonomideki değerinin daha da önemli hale geldiği görülmektedir. Türkiye’nin son yıllara ait buğday dış ticaret bilgileri aşağıda Tablo 2 ile gösterilmektedir. Türkiye’nin sistematik bir şekilde buğday dış ticaret açığı verdiği ve ithalatı karşılama oranının 0,02-0,06 arasında değiştiği görülmektedir.

Tablo 2. Türkiye’nin Buğday Dış Ticaret Bilgileri

Yıl	Buğday İhracatı	Buğday İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
	(Bin ABD \$)	(Bin ABD \$)	
2015	41.746	1.053.303	0,04
2016	37.265	913.801	0,04
2017	63.037	1.080.159	0,06
2018	56.021	1.317.116	0,04
2019	48.212	2.302.225	0,02
2020	39.492	2.334.510	0,02
2021	97.554	2.692.623	0,04

Kaynak: WITS, 2023.

Stratejik önemi yüksek olan bu ürünün dış ticaretinde, Türkiye’nin rekabet gücünün belirlenmesinde salt kendi ihracat ve ithalat değerleri ile karşılaştırılmasının yeterli olmadığı, küresel boyutta ele alınması gerektiği aşikârdır. O nedenle karşılaştırmanın dünya ölçeğinde (ya da uluslararası örgütler ile) yapılabilmesi için kullanılan, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) endeks değerinden yararlanılarak daha rasyonel karşılaştırma yapılacaktır. Dolayısı ile RCA endeksi ile yapılan karşılaştırma, ürünlerin üretiminde ve ticaretinde üst sıralarda yer alan gelişmiş ülkelerin üye olduğu uluslararası örgütler ile yapılarak Türkiye’nin mevcut profili rasyonel bir şekilde açığa çıkarılmaktadır.

Tablo 3’de uluslararası örgütlerin buğday dış ticaret değerleri verilmektedir. G7’nin ithalatı karşılama oranının, ağırlıklı olarak %300’ü aştığı görülmektedir. 2019 yılında, yaklaşık %355 değeriyle ithalatının yaklaşık 3,5 katını aşan ihracat gerçekleştirdiği görülmektedir. OECD ve AB27 ülkelerini ise ithalatlarının 1,5 – 2 katı kadar ihracat yaptıkları görülmektedir. Bu durum, özellikle G7 başta olmak üzere, OECD ve AB27’nin dünya buğday piyasasında etkili rol aldığını göstermektedir.

Tablo 3. Uluslararası Örgütlerin Buğday Dış Ticaret Bilgileri

Yıl	OECD Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri			AB27 Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri			G7 Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri		
	(Bin ABD \$)			(Bin ABD \$)			(Bin ABD \$)		
	Buğday İhracatı	Buğday İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)	Buğday İhracatı	Buğday İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)	Buğday İhracatı	Buğday İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)
2015	27.156.902	14.371.909	189	12.631.471	7.727.593	163	19.183.652	6.046.186	317
2016	22.963.390	12.825.756	179	11.745.556	7.574.171	155	15.830.580	5.155.207	307
2017	23.758.351	13.781.994	172	10.663.559	7.447.909	143	16.073.347	5.435.060	296
2018	22.181.671	15.157.314	146	10.666.895	7.860.101	136	16.541.839	5.854.313	283
2019	22.763.632	14.676.877	155	11.658.265	7.224.266	161	17.471.067	4.919.208	355
2020	25.977.396	14.851.242	175	13.771.210	7.346.976	187	19.404.737	5.569.837	348
2021	31.885.531	17.749.794	180	15.443.082	9.367.120	165	20.601.157	6.387.553	323

Kaynak: WITS, 2023.

Ayrıca Tablo 3’de, gelişmiş ekonomilere sahip üye ülkelerden oluşan örgütlerin buğday ürünü açısından iç piyasalarında yeterli oldukları, ama yeterlilik düzeylerinin dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin de buğday verimliliğini ve ekim alanını artırması; iç piyasada yeterliliğini sağlaması gerekmektedir. Aynı zamanda gelecekte olası gıda krizine hazırlık yapması açısından Langridge vd. (2022)’nin çalışmalarında da belirttiği gibi buğday üretiminde teknolojik araçlardan daha fazla yararlanmanın önemi dikkate alınmalıdır.

3. PAMUK DIŞ TİCARETİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Pamuk da buğday gibi yüksek istihdam olanağı sağlayan, tekstil ve gıda gibi endüstri alanlarında stratejik öneme sahip olan bir üründür. Türkiye, dünya pamuk üretimi ve tüketiminin her ikisinde de 6. sırada yer almaktadır. Pamuk, aynı zamanda dünyadaki başlıca doğal elyaf olarak ev tekstili, giyim (Yılmaz vd., 2005:145) ve daha pek çok ürüne (yağ ve yem gibi) dönüştürülerek temel ihtiyaçların karşılanmasında kullanılan bir hammadde kaynağıdır (Tokel, 2021:1023). Bu nedenle pamuk üretimi küresel ekonomide stratejik önemini korumaya devam etmektedir. Dünya’da pamuk üretiminde Hindistan, Çin, ABD, Brezilya ve Pakistan önemli ülkelerdir. Diğer yandan; Türkiye’de, 2021 yılında 4,3 milyon dönüm alanda kütlü pamuk üretimi yapılmış ve bu üretim miktarı 2,25 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretim miktarına karşılık, 832.500 ton lif pamuk üretimi elde edilmiştir. Ülke genelinde 2021 yılında üretilen pamuğun %87’si, Şanlıurfa (%40), Diyarbakır (%14), Aydın (%12), Hatay (%9), İzmir (%7) ve Adana (%5) olmak üzere, altı il tarafından karşılanmıştır. Türkiye, 2021 yılında 1,3 milyon ton pamuk ithalatı yaparak 2,5 milyar dolarlık bir değer elde etmiştir. Ancak aynı dönemde, hazır giyim ihracatı 20,3 milyar dolar ve tekstil ve hammaddeleri ihracatı 12,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (TC. Tarım Orman Bakanlığı, 2022:3).

Pamuk ihracat ve ithalatında Türkiye’nin son yıllardaki performansı Tablo 4’de gösterilmektedir. Tablo 4’de görüldüğü üzere Türkiye kendi ihtiyacını karşılamadan yanı sıra, hammadde olarak kullandığı ürünlerin ihracatına yönelmesi sebebiyle pamuk ithalatına da ihtiyaç duymaktadır. Tablo 4’e göre, pamuk ihracatının 2021 yılında 408.948,30 Bin ABD dolar ile en iyi seviyede olmasına rağmen 2021 yılı ithalatında artış nedeniyle, ihracattaki bu artışın ithalatı karşılama oranı 0,17 seviyesinde kalmaktadır. İhracatın ithalatı karşılama oranının en iyi olduğu yılların 2016 ve 2018 yılı olduğu görülmektedir. Bu oran 2020 yılında tekrar 2017 seviyesine düşmüş, 2021 yılında tekrar toparlanmaya başlasa da COVID-19 pandemi öncesi orana henüz ulaşamadığı görülmektedir.

Tablo 4. Türkiye'nin Pamuk Dış Ticaret Bilgileri

Yıl	Pamuk İhracatı	Pamuk İthalatı	İhracatı İthalatı Karşılama Oranı
	(Bin ABD \$)	(Bin ABD \$)	
2015	233.417	1.347.283	0,17
2016	274.025	1.339.537	0,20
2017	241.861	1.777.703	0,14
2018	336.438	1.558.372	0,22
2019	304.636	1.597.409	0,19
2020	218.751	1.673.481	0,13
2021	408.948	2.474.572	0,17

Kaynak: WITS, 2023.

Ekonomik olarak gelişmiş örgütlerin pamuk dış ticaret bilgileri Tablo 5'de gösterilmektedir. Tablo 5'de G7'nin pamuk ürününde ihracatı karşılama oranının önemli derecede yüksek olduğu ve 2019 yılında bu oranın %1499 değerine ulaştığı görülmektedir. AB27'nin 2021 yılında önemli derecede artan ihracat değeri ile ihracatın ithalatı karşılama oranının %343'e ulaştığı görülmektedir.

Tablo 5. Uluslararası Örgütlerin Pamuk Dış Ticaret Bilgileri

Yıl	OECD Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri (Bin ABD \$)			AB27 Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri (Bin ABD \$)			G7 Ülkeleri Dış Ticaret Bilgileri (Bin ABD \$)		
	Pamuk İhracatı	Pamuk İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)	Pamuk İhracatı	Pamuk İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)	Pamuk İhracatı	Pamuk İthalatı	İhracatın İthalatı Karşılama (%)
2015	5.673.990	2.912.354	195	539.068	504.786	107	4.099.771	493.334	831
2016	6.228.741	2.407.678	259	594.799	466.020	128	4.126.881	462.638	892
2017	8.502.633	3.019.183	282	625.901	586.731	107	6.013.651	550.260	1.093
2018	9.578.795	3.162.807	303	618.687	588.628	105	6.717.887	519.662	1.293
2019	8.702.329	2.860.373	304	864.804	476.549	181	6.304.816	420.334	1.500
2020	7.437.500	2.703.007	275	652.229	470.382	139	6.116.417	397.667	1.538
2021	9.670.123	3.728.103	259	1.921.090	559.781	343	5.863.716	431.510	1.359

Kaynak: WITS, 2023.

Yapılan bu çalışma ile gelecekte değer ve fiyatının önemli derecede artması beklenen bu iki ürün açısından Türkiye'nin ihracat rekabet gücünün belirlenmesi, bu gücün artırılması yönünde şimdiden gerekli önlemlerin alınması vasıtası ile sürdürülebilir ekonomik kalkınma hedefine katkı sağlaması beklenmektedir.

4. LİTERATÜR

Yerli ve yabancı literatür incelendiği zaman RCA endeksi kullanılarak yapılan birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Farklı ülkeler ve farklı sektörler için yapılmış bazı çalışmalar aşağıda verilmektedir.

Çakmak (2005) çalışmasında karşılaştırmalı üstünlük ve rekabet yaklaşımını, Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörünü, tüm alt sektörler itibarıyla ölçmektedir. Analiz sonucunda hazır giyim ve dokuma alanında Türkiye'nin rekabet gücündeki düşüşe ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerde ve dünya piyasalarında sahip olduğu rekabet gücünü kaybetmesi ile karşı karşıya kaldığı tehlikeye dikkat çekilmiştir.

Kutlu (2005) çalışmasında, 1996 yılından sonra Türkiye'nin İslam ülkeleri karşısındaki sektörel rekabet gücünü belirlemeye çalışmış ve tarım, madencilik ve sanayi sektörleri için RCA değerleri hesaplamıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin tarım ve sanayi gibi sektörlerde rekabet gücü olduğunu fakat madencilik sektöründe rekabet gücünün olmadığı görülmektedir.

Altay ve Gürpınar (2008) çalışmalarında, 2001-2006 yılları arasında Türk mobilya sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün belirlenmesi amacıyla bu dönemler için ithalat ve ihracat değerleri yardımıyla RCA, RXA, RMA ve RTA değerlerini hesaplanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre; Türk mobilya ihracatında bir artışın söz konusu olduğu gözlemlenmektedir.

Levkovich (2008) çalışmasında; 1996-2005 dönemi için hububat ve pamuk ürünleri ihracatında Orta Asya ülkelerinin rekabet gücü, GrubelLloyd indeksi ve Vollrath'ın Nispi Ticaret Üstünlüğü indeksi kullanılarak incelenmiş ve sonuç olarak sadece Kazakistan'ın hububat ürünleri ihracatında rekabet avantajı olduğu tespit edilmiştir.

Şahinli (2012) çalışmasında, Türkiye ile 27 AB ülkesindeki canlı hayvan grubu ve tüm alt sektörlerinin ihracat rekabet gücünü belirlemeyi amaçlamış ve bu doğrultuda RCA değerleri hesaplanmıştır. Çalışma sonucunda ise; Türkiye'nin bu sektörde, 27 AB üyesi ülkelere ait piyasalarda karşılaştırmalı üstünlük ve rekabet gücü durumunun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Peker (2016) çalışmasında; Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi (AKÜ)'ni kullanarak, Türkiye'de hububat ve baklagiller alt sektörü açısından Avrupa Birliği pazarı karşısındaki rekabet gücünü incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak; Türkiye'nin buğday unu, mercimek ve nohut ihracatında rekabet gücünün olduğu görülmüştür. Fakat buğday, mısır, arpa ve kuru fasulye ihracatında ise rekabet üstünlüğünün bulunmadığı tespit edilmiştir.

Bashimov (2017a) çalışmasında; halı sektöründe rekabet düzeylerini ölçmek amacıyla 2000-2014 dönemi için Türkiye, Hindistan ve Çin halılarının dünya ihracatını incelemiş ve Türkiye'nin bu iki ülkeye kıyasla rekabet gücünün daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bashimov (2017b) çalışmasında Kazakistan için buğday ihracatı rekabet gücünü, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi ve İhracat Piyasa Payı indeksi ile incelemiştir. Kazakistan'ın buğday ihracatında rekabet gücünün olduğu sonucuna varılmıştır.

Sarıçoban ve Kösekahyaoglu (2017) çalışmalarında; 1996-2015 yılları arası ihracat verilerinden yararlanarak, Türkiye'nin tarımsal ürün gruplarındaki ihracat rekabet gücünü ölçmeyi amaçlamışlardır. Yöntem olarak, RCA yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; Türkiye'nin, 66 tarımsal ürün grubu ihracatından 24'ünde rekabet avantajı, 42 ürün grubunda ise rekabet dezavantajının olduğu sonucuna varılmıştır. Kuşat (2019) çalışmasında; Türkiye'nin su ürünleri sektöründeki uluslararası rekabet gücünü araştırmayı amaçlamış ve Türkiye'nin yanı sıra Çin, Endonezya gibi Dünya'da güçlü su ürünleri üreticisi konumunda olan beş ülkeyi çalışmasına dahil ederek (RCA) ve (CEP) endeks değerlerini hesaplamıştır. Elde ettiği RCA endeksi sonucuna göre su ürünleri sektöründe en yüksek rekabet gücüne sahip ülke Hindistan ve en düşük ülke ise AB-28 olarak bulunmuştur. Kantur ve Türkekul (2021) Türkiye ve rakip ülkelerin pamuk ve pamuklu dokuma ile ilgili dış ticaret verilerini kullanarak, Türkiye'nin dünya pazarındaki rekabet gücünün pamuk ve pamuklu dokuma için belirlenmesini amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, Türkiye'nin pamuk yurtiçi talebini karşılayamadığı ve talebin %50'sinden fazlasını ithalat ile elde ettiği ve Pamuklu dokuma bakımından Türkiye'nin zayıf derecede üstün olduğu ortaya çıkmaktadır. Yıldırım vd. (2022) çalışmalarında su ürünleri endüstrisinde Türkiye'nin rekabet gücünü araştırmışlardır. 1976-2020 yılları için elde edilen RCA endeksi sonucuna göre; Türkiye'nin su ürünleri sektöründe dünyada rekabet gücü düşük düzeyde olduğu fakat AB ülkelerine karşı karşılaştırmalı üstünlüğü olduğu sonucuna varılmıştır.

Adigwe (2022) çalışmasında; Avrupa Birliği'nde kümelenmiş piyasa ekonomilerinin ticaretini RCA endeks değerlerini kullanarak karşılaştırmalı analiz yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, 2008 küresel krizi sonrası ve 2019 Covid-19 pandemisi öncesi dönemi için Avrupa pazarında rekabet eden ülkelerin, AB sınırları içerisinde en çok üretilen 20 ürünün ticari boyutunu ortaya çıkarmıştır. Hesaplanan RCA değerleri, teknolojik olarak gelişmiş AB ülkelerinin, uluslararası ticarete de üstün konumda olduğu sonucunu göstermektedir. Ancak Avrupa ülkelerinin (Polonya, Çekya ve ve İsveç gibi) çalışılan periyotta ticari güçlerinde iniş-çıkışlı bir eğilim gösterdiği; Belçika ve İspanya'nın daima ticaret gücünün artış eğiliminde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Literatürde yapılan araştırma sonucunda, bu çalışmada yapıldığı gibi stratejik öneme sahip pamuk ve buğdayın gerek güncel verilerle gerekse ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin oluşturduğu uluslararası örgütlerin rekabet

gücü ile karşılaştırılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca çalışma sonuçlarının, ülke dış ticaretinin planlanmasında yetkili karar verici ve politika yapıcılara ek bilgi sunarak ülke gerçeklerine uygun karar alınmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

3. VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye, OECD, AB27 ve G7 örgütlerine ait dış ticaret verileri Dünya Entegre Ticaret Çözümü (WITS-World Integrated Trade Solution) veri tabanından elde edilmiştir (WITS,2023). 2021 yılı itibarı ile OECD, ekonomik olarak gelişmiş 38 ülkeden; AB27, Birleşik Krallık hariç 27 Avrupa ülkesinden; G7 ise dünyanın ekonomik olarak en gelişmiş 7 ülkesinden oluşmaktadır.

OECD, 2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın gelişmesi ve kalkınmasını sağlamak amacıyla 1947 yılında, Avrupa Ekonomik İşbirliği adı ile kurulmuştur. Daha sonra gelişerek Avrupa dışındaki ülkelerin de dahil edilmesi fikriyle, 1960 yılından itibaren Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü olarak isimlendirilen bir örgüttür. Üyeleri; ABD, Almanya, Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Kore Cumhuriyeti, Hollanda, Birleşik Krallık, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, İzlanda, Kanada, Kolombiya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Meksika, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Şili, Türkiye, Yeni Zelanda ve Yunanistan'dır.

AB de benzer şekilde, 2. Dünya savaşı sonrasındaki yıkım ve tahribatın, bir daha Avrupa sınırlarında yaşanmaması, ekonomik ve sosyal işbirliğinin artırılması ve tek Avrupa yaratılması ideali ile 1952 yılında kurulmuştur. Üyelerini Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, G. Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan oluşturmaktadır. Ancak AB'nin kuruluşundan sonra 1972 yılında üye olan Birleşik Krallık'ın 2020 yılında örgütten ayrılması ile birlik, AB27 şeklinde gösterilmeye başlanmıştır.

G7 ise ekonomisi en güçlü 7 ülkenin, dünyadaki ekonomik sorunları tartışmak amacı ile 1975 yılında kurdukları ekonomik işbirliği örgütüdür. Üyelerini Almanya, ABD, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya ve Kanada oluşturmaktadır.

Çalışmanın veri setini, Türkiye ve konu edilen uluslararası ekonomik örgütlere (OECD, AB27 ve G7) ait pamuk ve buğday ürünlerine ait dış ticaret değerleri başta olmak üzere, dünya ölçeğinde yaptıkları toplam dış ticaret bilgileri oluşturmaktadır. Verilerin elde edilmesinde, Standart Uluslararası Ticaret Sınıflama (SITC Rev.4) kodu kullanılmaktadır. SITC Rev.4 sınıflandırmasında 2970 ürün tanımlanmış (Birleşmiş Milletler,2006) olup, bunlar arasında yer alan pamuk ve buğdaya ait kod ve açıklamaları Tablo 6 'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Pamuk ve Buğdayın SITC Rev.4 Sınıflandırması

Grup	Alt Grup	Ürün Açıklaması
041		Buğday ve mahlut
	041.1	Durum buğdayı, öğütülmemiş
	041.2	Diğer buğday (kılçıksız buğday dahil) ve meslin (mahlut), öğütülmemiş
263		Pamuk, linter pamuğu ve pamuk döküntüleri
	263.1	Pamuk (linterler hariç), kardelenmemiş veya taranmamış
	263.2	Pamuk linterleri
	263.3	Pamuk atıkları (iplik atıkları ve taraklama aşamasından kalan döküntüler dahil)
	263.4	Pamuk (kardelenmiş veya taranmış)

Kaynak: TÜİK, 2023.

Bu çalışma, Dünya Entegre Ticaret Çözümü'nün (WITS) 2015 -2021 yıllarına ait 6 yıllık ihracat verilerine dayanmaktadır. Bu aralığın belirlenmesinde iki unsur etkili olmuştur. i) Türkiye'nin 2015 yılında, aralarında buğday ve pamuk ürünlerinin de bulunduğu bazı ürünlerin üretimini teşvik etmek amacıyla üretim sübvansiyonunun yanı sıra tarıma kaynak transferi sağlayan ilave destekler sağlamaya başlamış olmasıdır. Konu edilen ek destekler; gübre ve mazot ödemeleri, ürün sertifikalı tohum desteği ve ürün prim desteğidir. Bu desteğin toplam payı, göreceli olarak sonraki yıllardan daha yüksek olmuştur (TIM Tarım Raporu, 2016:98). ii) 2022 verilerinin eksik veri içermesi nedeniyle analize dahil edilememiştir.

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük

Çalışmanın analiz kısmında, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (Revealed Comparative Advantage - RCA) yaklaşımı benimsenmektedir. David Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük teorisi üzerine Bela Balassa tarafından 1965 yılında inşa edilen model, ülkelerin gerçekleştirmiş ticaret verilerini inceleyerek bir endeks değeri oluşturmaktadır (Nuroğlu, 2019). Özellikle küreselleşen ekonomide yeni rekabet üstünlüğü endeksleri literatürde yer almaya başlamıştır (Vollrath 1991; Laursen 1998; Yu vd.2009). RCA endeks değerleri aşağıda verilen formül (1) ile hesaplanmaktadır (Balassa,1965; Fronberg ve Hartmann, 1997, Sarıçoban ve Kösekahyaoğlu, 2017).

$$RCA_{i,t}^j = \left(\frac{X_{i,t}^j}{X_{i,t}} \right) \div \left(\frac{X_{w,t}^j}{X_{w,t}} \right) \quad (1)$$

Burada;

t : yıl/dönem,

$X_{i,t}^j$: 'i' ülkesinin 'j' ürünü toplam ihracat miktarı,

$X_{i,t}$: 'i' ülkesinin dünyaya yaptığı toplam ihracat miktarı,

$X_{w,t}^j$: 'j' ürününün dünya (w) toplam ihracat miktarı,

$X_{w,t}$: dünya (w) toplam ihracat miktarını ifade etmektedir.

Hesaplama sonucunda elde edilen RCA değerleri aşağıdaki durumlardan birine benzeyecektir.

• $RCA > 1$ durumu: 'j' ülkesindeki 'i' ürün ihracatının payı, 'j' ülkesi dışındaki ülkelerin (ya da dünyanın) toplamının 'i' ürün ihracatı payından büyüktür. Bu durum, 'i' ürünü için 'j' ülkesi/örgütünün/ülke grubunun rekabet gücünün yüksek olduğunu ifade etmektedir.

• $RCA < 1$ durumu: 'j' ülkesindeki 'i' ürün ihracat payı, 'j' ülkesi dışındaki ülkelerin (ya da dünyanın) toplamının 'i' ürün ihracatı payından küçüktür. Bu durumda, söz konusu üründe ülkenin/örgütün/ülke grubun rekabet gücünün düşük olduğu anlaşılmaktadır.

• $RCA = 1$ durumu: 'j' ülkesindeki 'i' ürün ihracat payının, 'j' ülkesi dışındaki ülkelerin (ya da 'i' ürünü dünyanın) toplamının ihracat payına eşittir. Bu durumda ihracat rekabet gücünde mutlak denge söz konusudur.

RCA formülü (1)'den anlaşıldığı üzere RCA endeks değeri bir ülkenin belli bir ürün ihracatının yurt içi performansının, aynı ürünün dünya genelindeki toplam ihracat performansına oranı ile hesaplanmaktadır (Fronberg ve Hartmann, 1997:7; Sarıçoban ve Kösekahyaoğlu, 2017: 77). Hesaplanan RCA endeks değerinin detaylı bir şekilde yorumlanmasında, aşağıda belirtilen değer aralığı dikkate alınmaktadır. Bunlar (Sarıçoban ve Kösekahyaoğlu, 2017):

$0 < RCA \leq 1$ ise dezavantaj, rekabet gücü yoktur.

$1 < RCA \leq 2$ ise zayıf üstünlük vardır.

$2 < RCA \leq 4$ ise orta derecede üstünlük vardır.

$4 < RCA$ ise güçlü bir üstünlük vardır.

Esasında RCA analizinin kökleri, dış ticarete önemli teorilere dayanmaktadır. Bunlar ünlü İngiliz iktisatçı Ricardo'nun (1817) geliştirmiş olduğu "karşılaştırmalı üstünlükler teorisi" ile Adam Smith'in "mutlak üstünlükler teorisi"dir. Nuroğlu (2019)'a göre, büyümek için ihracatını ve ürün çeşitliğini artırmak zorunda olan Türkiye'nin ihracatta RCA modeline yönelmesi, karşılaştırmalı olarak daha üstün ve etkin olduğu ürünlerde uzmanlaşmasını ve pazar payını artırmasını sağlayacaktır. Dolayısı ile küresel ekonomide ülke ya da ülke gruplarının ürün bazında ya da sektör bazında karşılaştırmalar yapılarak rekabet gücü/avantajının tespit edilmesinde kullanılan ve son yıllarda araştırmacıların ilgisinin arttığı bir analiz tekniğidir.

4. BULGULAR

Çalışmada, Türkiye'nin 2015-2021 yılları için buğday ve pamuk ihracatı RCA değerleri hesaplanarak Tablo 7 ve Tablo 8 ile gösterilmektedir. Tablo 7'de Türkiye'nin yıllara göre buğday ihracatı RCA değerlerinin, $0 < RCA \leq 1$ aralığında olduğu görülmektedir. Bu durum buğday ihracatında Türkiye'nin rekabet gücünün olmadığını göstermektedir. Her ne kadar 2017 yılında 0,17 olan RCA değeri, sonraki yıllarda düşse de 2021 yılında 4 yıl önceki seviyesine yeniden ulaşmıştır. Tablo 7 Türkiye'nin buğday ihracatı rekabet gücünün sistematik bir şekilde yetersiz ve stabil kaldığını; alarm seviyesinde olduğunu göstermektedir. 2020 yılında RCA değeri, ele alınan dönemin en düşük değerini vermektedir. Bu durum devlet teşvikleri ve desteklerinin hayli yetersiz kaldığının bir işareti olabilir.

Türkiye'nin pamuk ihracatı rekabet gücü yıllara göre incelendiğinde, Tablo 8'de de gösterildiği gibi pamuk ihracatı RCA değerleri, 2016 yılından 2021 yılına doğru sistematik bir düşüş yaşamasına rağmen rekabet gücü açısından güçsüz olduğu söylenemez. 2017, 2019 ve 2020 yıllarında RCA değerleri, $1 < RCA \leq 2$ aralığında yer almaktadır. Bu değerlerle zayıf üstünlük yakalamaktadır. Ancak 2015,2016, 2018 ve 2021 yıllarında, $2 < RCA \leq 4$ aralığına düşen değerlerle, rekabet gücünde orta üstünlük gösteren grup arasında yer almaktadır. Türkiye, incelenen dönem içerisinde, 2020 yılında (COVID 19 pandemi dönemi) 1,51 RCA değeri ile en düşük değere sahip olmuştur.

Tablo 7. Türkiye'nin Yıllara Göre Buğday İhracatı RCA Değerleri

Yıl	Türkiye				Dünya		Türkiye
	Buğday İhracatı (Bin \$)	Toplam İhracat (Bin \$)	Buğday İthalatı (Bin \$)	İthalatı Karşılama Oranı	Buğday İhracatı (Bin \$)	Toplam İhracat (Bin \$)	Buğday İhracatı RCA Değeri
2015	41.746	150.982.114	1.053.303	0,04	38.520.371	16.023.807.338	0,12
2016	37.265	149.246.999	913.801	0,04	36.314.554	15.557.912.869	0,11
2017	63.037	164.494.619	1.080.159	0,06	38.937.696	17.253.297.118	0,17
2018	56.021	177.168.756	1.317.116	0,04	40.832.586	18.925.971.887	0,15
2019	48.212	180.832.722	2.302.225	0,02	40.237.077	18.364.239.850	0,12
2020	39.492	169.657.940	2.334.510	0,02	44.723.693	17.129.430.498	0,09
2021	97.554	225.214.458	2.692.623	0,04	53.981.321	21.466.863.807	0,17

Tablo 9'un son sütununda, pamuk ihracatında Türkiye'nin rekabet gücünün 2016 yılından itibaren sistematik bir şekilde azalışı dikkat çekmektedir. 2021 yılında yeniden bir ivme kazandığı ama geline seviyenin 2015-2016 yıllarının seviyesinden daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye pamuk ihracatındaki rekabet gücünü daha da indirmemesi ve 2016 yıllarındaki seviyeye yeniden ulaşması için gerekli önlemleri almalıdır.

Tablo 8. Türkiye'nin Yıllara Göre Pamuk İhracatı RCA Değerleri

Yıl	Pamuk İhracatı (Bin \$)	Türkiye			Dünya		Türkiye
		Toplam İhracat (Bin \$)	Pamuk İthalatı (Bin \$)	İthalatı Karşılama Oranı	Pamuk İhracatı (Bin \$)	Toplam İhracat (Bin \$)	Pamuk İhracatı RCA Değeri
2015	233.417	150.982.114	1.347.283	0,17	10.792.965	16.023.807.338	2,30
2016	274.025	149.246.999	1.339.537	0,2	11.182.842	15.557.912.869	2,55
2017	241.861	164.494.619	1.777.703	0,14	14.843.832	17.253.297.118	1,71
2018	336.438	177.168.756	1.558.372	0,22	17.143.977	18.925.971.887	2,10
2019	304.636	180.832.722	1.597.409	0,19	15.924.944	18.364.239.850	1,94
2020	218.751	169.657.940	1.673.481	0,13	14.630.064	17.129.430.498	1,51
2021	408.948	225.214.458	2.474.572	0,17	18.621.364	21.466.863.807	2,09

Türkiye'nin buğday ve pamuk ihracatı RCA değerlerinin, uluslararası örgütlerin RCA değerleri ile karşılaştırılması amacıyla Tablo 9 hazırlanmıştır. Tablo 9 incelendiğinde, Türkiye'nin 2015-2021 yıllarında buğday ihracatı RCA değerlerinin, $0 < RCA \leq 1$ aralığında olduğu görülmektedir. Elde edilen RCA değerleri, tüm yıllarda Türkiye'nin buğday rekabet gücünün olmadığını işaret etmektedir. OECD'nin 2018 ve 2019 yıllarında, AB27'nin ise 2017-2020 yıllarında rekabet gücünün olmadığı görülmektedir. Diğer kalan yıllarda ise bu örgütlerin rekabet gücünün zayıf üstünlük derecesinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, buğday için önemli bir uyarı olarak değerlendirilebilir.

Tablo 9 pamuk açısından incelendiğinde, Türkiye'nin pamuk ihracatı RCA değerleri, zayıf ve orta rekabet üstünlüğün varlığına işaret etmektedir. Uluslararası örgütlerin ya rekabet gücü olmadığı ya da zayıf üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. OECD'nin tüm yıllar itibari ile rekabet gücünün olmadığı; G7'nin istikrarlı bir şekilde her yıl zayıf rekabet gücünü muhafaza ettiği görülmektedir. AB27'nin ise 2016, 2020 ve 2021 yıllarında zayıf rekabet gücüne sahip olduğu, diğer yıllarda bu seviyenin de altında kaldığı görülmektedir. Tablo 9'da sadece Türkiye'nin 2015, 2016, 2018 ve 2021 yıllarında orta derecede rekabet üstünlüğüne ulaştığı görülmektedir. Diğer yıllarda (2017, 2019 ve 2020) ise zayıf rekabet üstünlüğüne sahip olduğu gözlenmektedir.

Tablo 9. Buğday ve Pamuk RCA Değerleri

Yıl	Buğday				Pamuk			
	OECD	AB27	G7	Türkiye	OECD	AB27	G7	Türkiye
2015	1,25	1,13	1,51	0,12	0,93	0,17	1,15	2,30
2016	1,06	1,07	1,31	0,11	0,93	1,07	1,11	2,55
2017	1,04	0,92	1,28	0,17	0,97	0,92	1,25	1,71
2018	0,93	0,87	1,27	0,15	0,96	0,87	1,23	2,10
2019	0,97	0,96	1,36	0,12	0,93	0,96	1,24	1,94
2020	1,01	1,02	1,42	0,09	0,88	1,02	1,37	1,51
2021	1,04	1,08	1,30	0,17	0,92	1,08	1,07	2,09

Tablo 9'da dikkat çeken bir diğer özellik ise Türkiye'nin pamuk ihracatı RCA değerinde gözlenen dalgalanmaların, uluslararası örgütlerin RCA değerlerinde görülmemesidir. Türkiye'nin pamuk rekabet gücündeki azalmanın tekstil ve dokumacılık sektörüne yansımaları ile Çakmak (2005)'in çalışmasında elde edilen sonucun, yani tekstil ve dokumacılıktaki rekabet gücünde yaşanan düşüşün daha da derinleşmesine yol açacaktır.

5.SONUÇ

Bir ülkenin uluslararası ihracat performansının, sadece gerçekleştirdiği ihracatın hacmi ve tutarı gibi unsurlar ile değerlendirilmesi, küresel ekonomide yetersiz kalmaktadır. Ekonomide küreselleşmenin etkisi ile özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, sektörde önemli bir ihracat potansiyeli yakalamak için rekabet gücünü artırma olgusu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebeple ülke ihracatının rekabet gücünün ortaya çıkarılmasında, farklı ürün ve açılar göz önünde bulundurularak, rekabet içinde olduğu ülkeler ya da uluslararası örgütlerin performansı ile karşılaştırılmasının önemi büyüktür. Yapılan bu çalışmanın amacı da bu doğrultuda olmuştur. Zira hesaplanan RCA endeks değerleri, ülkenin ilgili ürününün ihracat miktarının, dünya ölçeğinde yapılan ihracat miktarına oranıdır. Dolayısıyla ülkenin ilgili ürünündeki ihracatı dünya ölçeğinde kıyaslanabilir özelliğe sahip olmaktadır.

Analiz sonucunda, Türkiye'nin pamuk ihracatı rekabet gücünün devamlı olarak, gelişmiş ülkelerin oluşturduğu uluslararası örgütlerin ihracat rekabet gücünden iyi olduğu, ancak buğday ihracatında tatmin edici rekabet gücünü yakalamaktan uzak olduğu bilgisi elde edilmiştir. Türkiye'nin buğday ihracat rekabet gücü, yıllar itibarıyla önemli bir değişiklik göstermemekte ve daimi bir şekilde düşük performans eğilimi taşımaktadır. Bu durum, buğday rekabet gücü açısından uyarı sinyali olarak yorumlanabilir.

Diğer taraftan Türkiye'nin pamuk ihracatı rekabet gücünün, 2016 yılından itibaren sistematik bir şekilde düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu düşüş, ihracatın ithalatı karşılama oranı ile paralel bir trend göstermektedir. Türkiye'nin 2019 yılındaki pamuk RCA değeri 2016 yılına göre önemli ölçüde düşmesine rağmen uluslararası örgütlerin hepsinin ihracat rekabet gücünden yüksek olduğu görülmektedir. Ancak küresel iklim değişikliği, krizler ve savaşlar göz önünde bulundurulduğunda, bu endeks değerinin sürdürülebilir olmasına azami gayret gösterilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedefinde, ihracat rekabet gücünü artırmanın, ihracat yapılacak pazarın ve ihracat hacminin önemini görerek, üretici ve ihracatçılara destek programları hazırlanması, özellikle buğday ürünü için önem taşımaktadır. Ayrıca buğday sektöründe verimin artırılması, bu doğrultuda yeni üretim teknolojilerinin kullanılmasının teşvik edilmesi, gübre ve mazot fiyatlarındaki artışların engellenmesi ihracatın ithalatı karşılama oranını artırmada önemli adımlar arasında yer almaktadır.

Sonraki çalışmalarda da diğer ihraç ürünlerinin RCA değerlerinin hesaplanması ve ülkenin rekabet gücünün bu ürünler için ortaya çıkarılması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adigwe, E. O. (2022). Comparative Analysis of Competitive Trade in a Cluster Market of the European Union: The Revealed Comparative Advantage (RCA) Index. *Naše Gospodarstvo/Our Economy*, 68(1), 14-24. DOI: 10.2478/ngoe-2022-0002
- Akis, E. (2015). Innovation and Competitive Power. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, 1311-1320.
- Altay, B. ve Gürpınar, K. (2008). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri: Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 257-274.
- Asseng, S., Ewert, F., Martre, P., Rötter, R. P., Lobell, D. B., Cammarao, D., vd. (2015). Rising temperatures reduce global wheat production. *Nature Clim. Change* 5, 143-147. doi: 10.1038/nclimate2470.
- Balassa, B. (1965). Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage, *Manchester School of Economic and Social Studies*, 33, 99-123.
- Bashimov, G. (2017a). Halı Sektöründe Karşılaştırmalı Üstünlük: Türkiye, Çin ve Hindistan Örneği. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(3), 39-51.
- Bashimov, G. (2017b). Buğday İhracatında Kazakistan'ın Rekabet Gücü. U.Ü. *Ziraat Fakültesi Dergisi*. 31(2), 11-21.
- Birleşmiş Milletler (2006). Standard International Trade Classification Revision 4, Statistical Papers Series M No. 34/Rev. 4, 1-179. https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_34rev4e.pdf Erişim tarihi: 21.03.2023.

- Corovic E. ve Jestratijevic I. (2021). Assessing the Competitiveness of Serbian Textile and Apparel Industry Exports Using RCA Index and TPI Indicators. *Fibres & Textiles in Eastern Europe*, 4(148): 15-23.
- Çakmak, Ö. A. (2005). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. *Ege Academic Review*, 5 (1), 65-76.
- Danna-Buitrago, J. P. ve Stellian, R. (2022). A New Class of Revealed Comparative Advantage Indexes. *Open Economies Review*, 33(3), 477–503. doi:10.1007/s11079-021-09636-4.
- Fronberg, K. ve Hartmann, M. (1997). Comparing measures of competitiveness. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe. Discussion Paper No: 2, 1997.
- Kantur, Ç. ve B. Türkekul, 2021. Türkiye'nin Pamuk ve Pamuklu Dokumada Uluslararası Rekabet Gücü: Sabit Pazar Payı ve Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Analizi. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 58 (4): 615-628, <https://doi.org/10.20289/zfdergi.871428>
- Kuşat, N. (2019). Su Ürünleri Sektörü Rekabet Gücü Analizi: Türkiye ve Beş Lider Ülke Örneği. *Acta Aquatica Turcica*, 15(1), 43-54.
- Kutlu, R. (2005). Türkiye'nin İslam Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücünün Ölçülmesi. *İslami Araştırmalar Dergisi*. 18(4), 429-436.
- Langridge, P.; Alaux, M.; Almeida, N.F.; Ammar, K.; Baum, M.; Bekkaoui, F.; Bentley, A.R.; Beres, B.L.; Berger, B.; Braun, H.-J.; et al. (2022). Meeting the Challenges Facing Wheat Production: The Strategic Research Agenda of the Global Wheat Initiative. *Agronomy*, 12, 2767. <https://doi.org/10.3390/agronomy12112767>.
- Laursen, K. (1998). Revealed Comparative Advantage and the Alternatives as Measures of International Specialisation. *Danish Research Unit for Industrial Dynamics*, 3 December. 30.
- Levkovich, I. (2008). "Competitiveness of cotton and wheat production and processing in Central Asia". Ed., T. Glauen., J.H. Hanf., M. Kopsidis, A. Pienadz ve K. Reinsberg. *Agri-food Business: Global Challenges-Innovative Solutions*. IAMO, Vol. 46, 133-150.
- Nuroğlu, E. (2019). İhracatta Ricardo Modeli ve Türkiye-ABD Ticareti. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ihracatta-ricardo-modeli-ve-turkiye-abd-ticareti/1500255>.
- Peker, A. E. (2016). Türkiye Hububat ve Baklagil Alt Sektörünün Avrupa Birliği Pazarı Karşısındaki Rekabet Gücü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5 (2), 1-20.
- Polat, K. (2022). *Buğday Durum Tahmin Raporu*. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE), Kasım 2022, Yayın No: 362, Ankara.
- Sarıçoban, K. ve Kösekahyaoglu, L. (2017). Türkiye'nin Tarımsal Ürünlerdeki İhracat Rekabet Gücünün Ölçülmesi: 1996-2015 Dönemi Üzerine Bir Analiz. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4 (7), 78-96.
- Şahinli, M. A. (2012). Rekabet Gücü: Türkiye ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Canlı Hayvancılık Sektörünün Durumu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*. 22(2), 91-98.
- TC. Tarım Orman Bakanlığı, (2021). Tarım Ürünleri Piyasa Raporu, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Haziran, Ankara.
- TC. Tarım Orman Bakanlığı, (2022). Dünya'da Pamuk. Ürün Masaları Pamuk Bülteni. Mayıs, Sayı:20, Ankara. <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/B%C3%BCItenler/MAYIS%202022/Pamuk%20%20May%C4%B1s%20B%C3%BCItenleri.pdf>
- TİM Tarım Raporu (2016). Küreselleşen Dünyada Tarım-Gıda İlişkileri, Dış Ticareti ve Politikaları. 1-160. <https://www.yozgattb.org.tr/dosyalar/MTVkJzYxMjk4YmY1YzQ.pdf> Erişim Tarihi:1.4.2023.
- Tokel, D. (2021). Dünya Pamuk Tarımı ve Ekonomiye Katkısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1022-1037.
- TUİK (2023). Sınıflama Sunucu. <https://biruni.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumListeAction.do?turId=3&turAdi=%203.%20D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret%20S%C4%B1n%C4%B1flamalar%C4%B1> Erişim Tarihi:10.04.2023.
- UNCTADSTAT (2023). Revealed Comparative Advantage, <https://unctadstat.unctad.org/en/RcaRadar.html>

- Vollrath, T. L. (1991). A Theoretical Evaluation of Alternative Trade İntensity Measures of Revealed Comparative Advantage. *Weltwirtschaftliches Archiv*,127(2), 265-280.
- WITS (2023). <https://wits.worldbank.org/WITS/WITS/Restricted/Login.aspx> Erişim Tarihi:15.03.2022.
- Yeni, R. (2022). *2021 Buğday Raporu*. Ankara: Türkiye Kalkınma Vakfı. http://www.tkv-dft.org.tr/medya/media/191_1656073551.pdf Erişim Tarihi:17.10.2022.
- Yıldırım, Ç., Türkten, H., ve Ceyhan, V. (2022). Evaluation of Competitiveness Power of Fishing and Aquaculture Industry in Turkey. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 39(3), 243-252.
- Yılmaz, I., Akcaoz, H., ve Ozkan, B. (2005). An Analysis of Energy Use and İnput Costs for Cotton Production in Turkey. *Renewable Energy*, 30(2), 145-155.
- Yu, R., Cai, J. and Leung, P. S. (2009). The Normalized Revealed Comparative Advantage Index. *Annals of Regional Science*, 43(1), 267-282.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).